

Lakkegata 3 / 0187 Oslo

T: 22 04 49 70

F: 22 04 49 89

E: nso@student.no

Norsk studentorganisasjon W: www.student.no

NSOs innspill til stortingsmeldingen om utdanning for velferdstjenestene

Vedtatt av NSOs landsstyre 28. november 2010

*Utdanning er nøkkelen til å løse
de store samfunnsutfordringene,
og det gjelder ikke minst innenfor
helse- og omsorgsfeltet.*

NSOs innspill til stortingsmeldingen om utdanning for velferdstjenestene

Generelle kommentarer

Utdanning er nøkkelen til å løse de store samfunnsutfordringene, og det gjelder ikke minst innenfor helse- og omsorgsfeltet. NSO er derfor svært positive til at det nå kommer en gjennomgang av utdanningene på nettopp dette feltet. NSO synes det er bra med en helhetlig tilnærming og mener at det er veldig positivt at arbeidet med meldingen tar utgangspunkt i samfunnets kompetansebehov.

NSO mener det er viktig at stortingsmeldingen tar for seg alle utdanninger som er relevante for arbeid i helse- og omsorgssektoren, spesielt de yrkene som omfattes av Samhandlingsreformen, NAV-reformen og reformen i Barnevernet. Derfor må meldingen ta for seg både korte og lange profesjonsutdanninger, herunder alle utdanninger som ligger under nasjonalt råd for helse- og sosialfag i UHR¹, samt medisin, odontologi, psykologi, farmasi, spesialpedagogikk, klinisk ernæringsfysiologi og yrkerfaglærerutdanning i helsefag. I tillegg mener vi at de utdanningene som er omtalt i lov om helsepersonell, men som ikke tilbys i Norge, bør vurderes i meldingsarbeidet. Dette gjelder perfusjonist, ortopist og kiropraktor.

Selv om meldingen omfatter mange utdanninger, mener NSO det er viktig at man i arbeidet med meldingen prioriterer å gå i dybden på noen problemområder. Under følger en gjennomgang av noen temaer som NSO mener stortingsmeldingen bør gå nærmere inn på.

Rekruttering

Samfunnet vil trenge mange med helse- og sosialfaglig utdanning i årene fremover. Derfor må det settes i gang rekrutteringstiltak for å rekruttere nok studenter til disse fagområdene. Det er også viktig å heve disse utdanningenes status og ikke minst arbeide for å heve utdanningskvaliteten.

Mange helse- og sosialfaglige utdanninger har i dag svært skjev rekruttering, og for å sikre nok studenter til disse viktige fagområdene er det viktig å jobbe aktivt for å hindre skjevrekuttering. For å motvirke at visse fagfelt gjennom undervisning, studieprofil eller tradisjon bidrar til svært skjev rekruttering eller virker ekskluderende for grupper av studenter, må lærestedene utarbeide klare strategier for inkluderende fagmiljø. Institusjonene skal kartlegge hva som bidrar til eventuelle skjevheter og sette inn tiltak for å motvirke disse. Det er viktig at studentene inkluderes i dette kartleggingsarbeidet. I rekruttering til førskole- og grunnskoleutdanningene har man sett en heroisering av menn og maskulint konnoterte egenskaper i yrket, på bekostning av kvinner i sektoren. NSO oppfordrer derfor til en mer balansert retorikk i framtidig rekruttering til velferdstjenestene.

NSO mener også at økt fokus på fremskrittene som gjøres innenfor helse- og omsorgsfeltet, samt økt forskningssatsning innenfor fagområdene, vil bidra til å heve statusen til yrkene som krever korte profesjonsutdanninger.

---

¹ Utdanninger under NRHS:

Audiograf, bioingeniør, ergoterapeut, fysioterapeut, Mensendieck, optiker, ortopediingeniør, radiograf, reseptar, sykepleier, tannpleier, tanntekniker, vernepleier, barnevernpedagog, sosionom, velferdsadministrasjon, helsevitenskap (master), sykepleievitenskap (master) og sosialt arbeid (master).

Skikkethet

Ikke alle passer til å jobbe i et helse- og omsorgsyrke. Derfor er NSO opptatt av at det også skal være mulig å veilede folk ut av studiet. For relevante utdanninger må det derfor foretas skikkethetsvurderinger kontinuerlig i løpet av utdanningen. Vurderingen skal ta hensyn både til faglige og personlige forutsetninger for å utøve yrket man utdannes til. Alle involverte parter har ansvar for å melde fra ved tvil om skikkethet. Det må sørges for god og utfyllende informasjon om skikkethetsvurdering ved studiestart, samt kontinuerlig gjennom studietiden. Skikkethetsvurderingen må skje på en måte som ivaretar studentenes rettssikkerhet. Juridisk bistand studenten trenger i tilknytning til å anke skikkethetssaken inn for domstolene bør inkluderes i fri rettshjelp-ordningen. Dersom studentene blir funnet uskikket må det sikres at utdanningsinstitusjonene ikke taper penger på det. Det kan i verste fall føre til at utdanningsinstitusjonene lar studenter som ikke er skikket fullføre et studium av økonomiske årsaker.

Autorisasjon

Mange av de helse- og sosialfaglige utdanningene har i dag krav om autorisasjon etter endt utdanning. NSO mener at autorisasjon bør være et krav innenfor alle helse- og omsorgsyrker. NSO mener at høyere utdanning skal være gratis og derfor skal ikke studentene betale for å få autorisasjon.

Bachelorgraden som selvstendig grad

Det er en forutsetning for vårt todelt utdanningssystem at alle bachelor- og mastergrader oppfattes som relevante og selvstendige grader, både ved utdanningsinstitusjonene og i samfunnet for øvrig. Bachelorstudienes selvstendige nytte både faglig og arbeidslivsmessig i norsk høyere utdanning må vernes om og utvides. Derfor mener NSO det er avgjørende at bachelorgraden styrkes.

Det er for tiden en tendens til å opprette flere og flere mastergradsstudier, også innenfor de utdanningene som tradisjonelt har vært treårige. NSO synes at dette er positivt, men mener at det må være en klar arbeidsdeling og kompetansedeling mellom bachelor- og mastergradene. Bachelorgraden skal forberede til yrkeslivet, mens mastergraden skal gi spesialkompetanse innenfor viktige og avgrensede felt og samtidig forberede på en eventuell forskerkarriere. NSO mener det er viktig å sikre at grunnutdannelsen, spesielt innenfor de mange 3-årige profesjonsutdanningene, blir regnet som god nok også i et yrkesliv som stiller økende krav til spesialisering.

For NSO er det avgjørende at bachelorutdanningene svarer til de kravene arbeidslivet setter til kunnskap og kompetanse. Utdanningene må være fleksible nok til at de kan endre seg med endrede krav fra arbeidslivet og ha muligheten til å ligge i forkant av utviklingen. Videre må det skapes en forståelse i arbeidslivet for at nyutdannede arbeidstakere har behov for opplæring og veiledning på arbeidsplassen. Det er viktig å sørge for en god overgang mellom studier og arbeidsliv, for eksempel ved å bruke mentorordninger eller lignende tiltak.

Turnustjeneste

Turnustjenesten er en viktig del av medisin- og fysioterapiutdanningen som NSO mener det er viktig å opprettholde, først og fremst for å ivareta pasientenes sikkerhet. Turnustjenesten

NSOs innspill til stortingsmeldingen om utdanning for velferdstjenestene

skal sikre at leger og fysioterapeuter som skal praktisere i Norge har de ferdigheter som er nødvendige i møtet med pasienten før de får autorisasjon. Kapasiteten i turnustjenesteorganen må være dimensjonert for både studenter og norske studenter som studerer i utlandet.

NSO mener staten skal være pålagt å tilby disse studentene et første arbeidsforhold, slik at alle som fullfører medisin- og fysioterapiutdanning kan fullføre hele utdanningsløpet frem til de mottar autorisasjon. Turnuskandidatene skal ha krav på god oppfølging og veiledning underveis. Det turnuskandidatene møter i turnus er med på å forme kandidaten i sin profesjon og det er derfor viktig at kandidatene får erfaring fra ulike deler av helsesektoren.

Turnustjenesten bør primært ikke benyttes for å dekke inn et ressursbehov, og turnustjenesten bør ikke være lenger enn ett år. NSO mener videre at det bør vurderes om turnusordningen skal utvides til å gjelde flere utdanninger.

Praksis

Utdanningene som skal behandles i stortingsmeldingen er ofte svært praksistunge studier som krever mye ressurser, både innenfor de korte og de lange profesjonsutdanningene. Praksis må derfor være et essensielt område i meldingen. Spesielt er det viktig at en slik helhetlig stortingsmelding vurderer samspillet mellom utdanningsinstitusjonene og praksisfeltet. Det er viktig at praksis utarbeides i tett dialog med arbeidslivet, men det er utdanningsinstitusjonene som er ansvarlige for utdanningen, også den delen av utdanningen som er ute i praksis. Praksis er ressurskrevende for både utdanningsinstitusjonene og praksisstedet, og NSO stiller spørsmålsteget ved om finansieringen av praksistunge utdanninger tar høyde for dette.

Praksisen må være tilpasset det arbeidslivet som studentene møter etter endt utdanning. Det må være en sammenheng mellom teori og praksis. Noe av det viktigste vi må sikre er et tilstrekkelig antall praksisplasser. Dette er et viktig moment i dimensjoneringen av disse utdanningene. Alle institusjonene skal tilstrebe å la studentene få muligheten til å fremme ønske om hvor man skal bli plassert i praksis.

Tilbakemeldingene vi får fra studentene som studerer helse- og sosialfag i dag går ofte på dårlig kvalitet i praksis. Spesielt etterlyses det mer veiledning og oppfølging mens studentene er ute i praksis. Noen studenter kan gå i flere uker uten å snakke med en fagperson fra utdanningsinstitusjonen sin og blant arbeidstakere som har vanskelig for å ta godt i mot studentene i en svært travel og presset arbeidshverdag. Dette gir dårlig læringsutbytte og det er et dårlig møte med det som skal bli et fremtidig yrke og kanskje en fremtidig arbeidsplass. Kvalitetssikring av praksis er derfor et viktig krav fra studentene. Praksis må kvalitetssikres på lik linje med andre deler av studiet. Det er positivt at det i kriteriene for akkreditering og revidering av studier i NOKUTs nye forskrift foreslås et økt fokus på nettopp dette. Dette ved at praksis skal gjøres rede for å relasjon til foreskrevet læringsutbytte, og ved at det settes konkrete krav til praksisveileder. Evalueringen av praksis kan bli bedre både fra hver enkelt utdanningsinstitusjon og fra NOKUT.

For studentene er det viktig å understreke at praksis er noe annet enn arbeid. Praksis er en opplæringssituasjon, og studenter i praksis er ikke gratis arbeidskraft. Studentene skal i praksisperioden følges opp av en veileder med oppdatert og relevant fagkunnskap.

For at praksisoppholdet skal bli vellykket, så må det gjennomføres og planlegges i tett samarbeid mellom fagansvarlig, praksisfelt og studentene. Men selv om praksis krever et samarbeid mellom mange ulike aktører, så må det være utdanningsinstitusjonene som har det overordnede ansvaret for praksis innenfor de fagområder der praksis er en del av utdanningen. Det skal alltid være institusjonens ansvar å sikre studentene en god utdanning, og herunder også tilfredsstillende praksisplasser. Universitetene og høyskolene må ha et godt samarbeid med praksisfeltet, og ta ansvar for at praksisstedet oppfyller de kravene som finnes. Hvis man gir praksisstedet et større ansvar, gir det institusjonen muligheten til å fraskrive seg ansvar for denne delen av utdanningen, og kan til syvende og sist gå utover studenters rettsikkerhet. Studenter skal gjennom utdanningsløpet forholde seg til institusjonen, og institusjonen skal sørge for at praksisen holder like høy kvalitet som resten av studiet. Det er også utdanningsinstitusjonenes ansvar å ivareta studentenes rettsikkerhet under praksisperioden, og særlig i evalueringsprosessen.

Økt bruk av og fokus på praksis stiller også krav til partene i arbeidslivet. Det må sørges for at det er nok og tilfredsstillende praksisplasser til studentene, og det må utarbeides klare, forpliktende avtaler mellom utdanningssted og praksissted. NSO mener også at offentlige institusjoner må få et lovfestet ansvar for utdanningen, selv om utdanningsinstitusjonene hele tiden skal ha det overordnede ansvaret. Det er en utfordring at for eksempel NAV ikke selv anser at de har noe utdanningsansvar². Dersom utdanningene skal svare til samfunnets behov, må praksisarenaene ta sin del av ansvaret. NSO mener at dette også vil ha positive ringvirkninger for praksisarenaene, som vil få tettere kontakt med fagmiljøene ved utdanningsinstitusjonene.

NSO mener at praksisarenaene må reflektere de situasjonene man vil møte når man senere skal ut i arbeidslivet. I dag ser vi en tendens til en opphopning av praksis i spesialisthelsetjenesten. NSO mener også at man må vurdere nøye hvilken praksisarena som skal brukes til hvilken tid i studiet. Studentene må til enhver tid være i den type praksis som gir størst utbytte med de kunnskapene man har opparbeidet seg så langt i studiet.

Videre mener NSO at mengden praksis i de ulike studiene må gjennomgås. Det kan tenkes at noen studier har for mye praksis, mens andre har for lite. Generelt får NSO tilbakemelding fra mange studenter som savner mer praksis i utdanningen. I tillegg til ordinær praksis må det også vurderes å ta i bruk alternative læringsformer, som for eksempel simulering og bruk av medstudenter som pasienter/caser.

Pålagt praksis skal ikke skal føre til merutgifter for studentene. Mange ender opp med praksis langt bort fra studiestedet, noe som kan medføre store utgifter til transport og i verste fall doble boligutgifter. For å sikre like muligheter til å ta høyere utdanning er det viktig at studentene ikke må ta slike ekstrautgifter av egen lomme.

NSO mener at studenter med barn skal prioriteres i køen for å få praksis nær bostedet sitt. Studenter med barn som blir utplassert i obligatorisk praksis og som følge av dette må flytte fra hjemme i praksisperioden må få dekket én hjemreise per uke, tur-retur.

---

² Fra NRHS' praksisrapport 2010

Rammeplanbaserte utdanninger

Mange av helse- og sosialfagene er underlagt nasjonale rammeplaner. NSO mener rammeplanene må opprettholdes fordi de sikrer en nasjonal standard innenfor enkelte profesjonsutdanninger. Likevel er det et problem i dag at rammeplanene er lite fleksible, gir lite rom for internasjonalisering, samt at en del rammeplaner også er svært detaljerte. Det kan derfor stilles spørsmålsteget ved om rammeplanene svarer til dagens situasjon. NSO mener derfor at rammeplanene må revideres slik at de blir mer fleksible og mindre detaljorienterte, samtidig som de ivaretar behovet for en nasjonal standard. Rammeplanene bør utarbeides i et samarbeid mellom nasjonale råd og yrkesfeltet slik at de blir helhetlige fra utdanning til yrke. Yrkesfeltet må være trygge på at de vet hva studentenes utdanning inneholder.

Forskningsbasert utdanning og studentaktiv forskning

All høyere utdanning skal være forskningsbasert, og høy utdanningskvalitet og høy kvalitet på forsknings- og utviklingsarbeid er gjensidig avhengig av hverandre. Innenfor helse- og omsorgsfagene er det viktig å få praksiserfaringene inn i forsknings- og utviklingsarbeidet, og omvendt. Dette er også viktig for å styrke kvaliteten i utdanningen. For å sikre høy utdanningskvalitet må institusjonens forskere være tilknyttet undervisningsmiljøet. Det må være en kontinuering kunnskapsutvikling og samspill mellom utdanningsinstitusjonene, praksisfeltet og samfunnet rundt. Det er svært viktig at yrkesutøverne kan få oppdatert kunnskap gjennom etter- og videreutdanning. Forskningsbasert utdanning forutsetter at de vitenskapelig ansatte får god pedagogisk opplæring og at pedagogisk kompetanse verdsettes på lik linje med forskningskompetanse.

NSO mener at det er viktig at studentene tidlig introduseres for forskning. Det å introduseres for forskning tidlig kan stimulere til videre studier, faglig utvikling også etter endt utdanning og til at studentene velger en forskerkarriere. Studentene må også involveres i forskningen, og NSO anser studentaktiv forskning som et viktig virkemiddel for å gi studentene den nødvendige innsikt i forsknings- og utviklingsarbeid.

Tverrfaglighet

Tverrfaglighet blir etterspurt av studentene, og det er positivt at det legges opp til at dette blir et gjennomgående tema i meldingen. Det å søke løsninger på tvers av faggrensene er kanskje spesielt viktig i utdanninger og yrker som setter mennesket i sentrum. Det krever evne og vilje til å samarbeide på tvers av profesjongrensene og dette perspektivet må inn allerede i utdanningen.

NSO mener det er viktig at studenter fra ulike helse- og sosialfaglige utdanninger blir introdusert for hverandre på et tidlig tidspunkt i utdanningen, slik at de kan lære hverandres profesjoner å kjenne. På den måten blir studentene tryggere på hva de ulike profesjonene kan bidra med, når de senere skal ut i arbeidslivet.

For å få til en bedre ressursutnyttelse mener NSO videre at fagmiljøene må bli flinkere til å samarbeide om det som er felles. Dette vil gi positive ringvirkninger for tverrfagligheten. Samtidig er det avgjørende at man klarer å ivareta identiteten og spesialiseringen som i dag ligger i de ulike utdanningene og profesjonene. For å klare å opprettholde grunnutdanningen som en selvstendig utdanning er det viktig at man ikke gjør dem for generelle, da dette vil øke kravet til videre spesialisering.